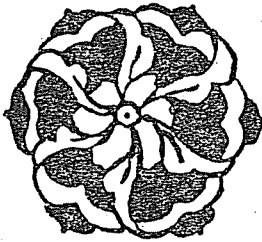

Biyografi

Hasan ÖZÖNDER
(Konya İ. H. Ok.
Meslek Dersleri
Öğretmeni)

Vefatının 380. ci
Yıldönümü Münâsebetiyle

MİMAR SİNAN

«1490 - 1588»

AZRET-İ Peygamberimiz (S.A.), bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyururlar : «Bir insanın ölümüyle ameli kesilir (defter-i a'mâli kapanır); ancak şunlar müs-tesnâ :

- Sağlığında, sadaka-i câriye yapanlar,
- Yahut, faydalanılan bir ilim bırakanlar,
- Veyahutta, arkasından dua edecek sâlih bir evlâd bırakanlar.

Hayatını bu üç ölçüden birine olsun sokabilenlerin, vefatlarından sonra da, işlerinin yazıldığı defter kapanmıyor; bırakmış olduğu eserlerden gelen hayr, sevap sahifesine yazılıyor.

Bir ömür boyu göz ve gönül nuru vererek meydana getirdiği ve bizi bize; bizi, tarih ve ecdadımıza bağlayıp-perçinliyen nadi-de eserleriyle, bu Hadis-i Şerif'in feyzinden el ve eteğini bol bol doldurup taşırın bahtiyarlardan birisi de, büyük mi'mar, SİNAN'dır.

MÜSTEŞRİK M. Brovn'un : «Dünya'da, onun kadar çok eser bırakan san'atkâr pek azdır.» dediği daahî mi'marımız Koca Sinan bin Abd'ül-Mennân, (29 Mayıs 1490) senesi Cumartesi günü, Kayseri'nin Ağırnas köyünde dünyaya gelmiştir. Yavuz Sultan Selim'in cülûsunda devşirme usûlünün Anadolu'ya teşmili üzerine, 1512 senesinde 22 yaşındayken, aile ocağından alınıp, İstanbul'a sevk edilmiştir.

Acemi oğlanlık devrini bilhassa inşaat işlerinde geçirdikten sonra Yeniçeriliğe geçen Sinan Ağa, bu günlerini şöyle anlatır :

«Kendimi, elimden düşmeyen pergele benzetirdim. Pergel nasıl bir ayağı ile bir noktaya saplanır ve öbür ayağı ile etrafta gezip dolaşırsa, ben de dülgerlik mesleğime can ve gönülden sarılıp yükseleyim, hem de fırsat düşsün, dünyayı gezip göreyim, derdim.»

Özlediği fırsat çıkmakta gecikmedi; hem de birkaç kere... Askerliği sırasında katıldığı seferlerden istifade ederek, Tebriz, Kahire, Bağdat ve Budin gibi büyük merkezleri, mi'mârî bakımdan tetkike imkân bulmuştur. Şâir Mustafa Sâî Çelebi, Mi'mar Sinan'ın ma'nevî oğlu olup, büyük sanatkârın ağzından (Tezkiret'ül-Bünyan) adında muhtasar bir hal tercümesi yazmıştır. Bu eser, Sinan'ın hayatı hakkında tek bilgi kaynağı olarak kabul edilmektedir. Şâir Mustafa Sâî Çelebi, babalığının bu hayat devresini, onun ağzından şöyle anlatır :

İrüp ahdi Süleymanî zamânın
Açıldı bahtı mûr-ı nâtevânın
Anın devrinde ittim nice hizmet
Nazar kıldı bana âyân-ı devlet
Olup Yeniçeri çektim cefayı
Piyâde eyledim nice cefayı
Yolumla, san'atımla, hizmetimle
Dahi akran içinde gayretimle
Vuruştum tâ ki tıfliyet çağından
Yetiştim Hacı Bektaş Ocağından
Rodos ile Belgrad'a azîmet
İdip geldik yine sağ u selâmet
.....
Murat idindim tâ ki olam mi'mâr
Kemâliyle koyayım âlemde âsâr
Dir idim ki müyesser eyliye Hak
Bana bir âli beytullah yapmak
Şükr-ü minnet Hüda-yı Mennân'a
Ki kulun mazhar itti ihsâna.

BİR ömür boyu yaptığı çalışmalarında, sadece Allah'ın Rızasını tahsili gaye edinen Koca Mimar, bu aşk, gayret ve himmetle birçok eserler meydana getirmiştir. Tezkiret'ül-Bünyan'daki kendisinin hazırladığı listeye göre eserleri şöyle sıralanabilir : (81 cami, 50 mescid, 55 medrese, 7 Dâr'ul-Kurrâ, 19 türbe, 14 imâret, 3 Dâr'üş-Şifâ, 7 su kemeri ve bendi, 16 kervansaray, 33 saray, 6 mahzen, 32 hamam).. Bunlardan başka birçok sebil vesaire gibi muhtelif eserleri de vardır.

Koca Sinan'ın, bilhassa Şehzâde, Süleymaniyye ve Sultanselim gibi büyük eserleri, onun başkanlığı altında çalışan birçok Türk Mi'marlarıyla, çinicilik, camcılık, dökmeçilik ve oymacılık üstadlarının, Osmanlı-Türk kültürü içindeki müşterek eserleri mahiyetindedir. Bütün bu eserlerde Müslüman-Türk ruhunun yapıcı, bulucu, ihya edici, renk verici dinamik ve engin ruhunun özellikleri, çizgi çizgi, renk renk, kalem kalem kendini gösterir. Bütün bu ana hatlarıyla, onlar, ihlâsın, zevkin, neş'enin, sevgi ve muhabbetin, kadir-şinâslığın, vefanın mücessem birer örneği; mânâya dayanıp, ona gönül vermenin neticesiyle meydana getirilen aşk ve güzellik meşheridirler.

Herbirisi birer tarihî senedimiz olan bu eserlere, bu haşmeti kazandıran, onlardaki nakışları böyle kıvrım kıvrım, kıvrak kıvrak çi-

zip işliyen; şu taş ve mermerleri böyle hamur gibi yuğuran bilekteki imanın, kalbdeki aşk ve vecdin, niyetteki ihlâsın sır perdesini bize aralayan, göz ve gönülleri tutuşuran bir tabloyu burada çizmeden geçemiyeceğim :

Selimiyenin, o ölümsüz beytullah duvarlarının yükselip, kubbesinin kavuşturulmağa başlandığı günler... Pek çok usta, yüzlerce amele harıl harıl çalışmakta. Yalnız aşicilerden biri, sırtladığı bir taşı 2000 metreyi aşan uzun iskelede birçok defa getirip götürür. Mimarbaşı Koca Sinan bunun farkına varmış olacak ki sorar: «Neden o taşı indirmeden getirip-götürüyorsun?» Cevap veren amele :

«İhtilâm olduğunu, fakir bulunduğundan hamama da gidemediğini, ayrıca da soğuktan yıkanmak imkânını bulamadığını» söyler. Fakat, ekmeke parası için mutlaka çalışmak mecburiyetinde olup, yalnız bu mubarek, bu ulu mabede, bu haliyle taş koymaya vicdanının razı olmadığını, imanının izin vermediğini, onun için bu taşı getirip-götürürken hiç indirmediğini de sözlere ekler.

Bu hazin manzarayı, bu katıksız aşkı, halis imanı dinliyen, Koca Mimar, inşaati durdurup hemen bir hamam yapılmasını emreder ve yaptırır. Bu hamamın duvar iskeleti, Camiin bahçesinde harap bir vaziyette hâlâ mevcuttur.

Bundan sonra bütün işçiler her gün bu hamamda her sabah yıkanır, namazını kılıp yemekten sonra işe başlanmış.

Bu iman ve mânâ harcıyla yükselen, yapılan ulu mabedin, bizi, serhadlar şehri Edirnemizi kaybetmekten koruyan tarihî bir şahadetini de buraya perçinleyiverelim :

Lozan'da, bizden Edirnemizi istiyen düşmana, yine bir düşmanımız: «O olamaz, alamazsınız. Zira orada Türklerin dört minareli bir tapu senedi var.» demiştir.

Mimar Sinan'ın taş ve mermerde dile gelen aşk vecdinin bir ifadesi olan şu sözler de, yine bu ulu mabedin yapıldığı günlere rastlar :

«Ayasofya gibi bir kubbe Devlet-i İslâmiyede bina olunmamıştır, deyü yabancıların mi-mar geçinmeleri, Müslümanlara üstünlüğümüz vardır, dedikleri kalbimde yer ettiğinden, Sultan Selim Camiinde izhar-ı kudret edip, Ayasofya kubbesinden altı zirâ kaddin, dört zirâ da derinliğin ziyade eyledim.»

Bu aşk, iman ve mânâdan uzak ve haber-siz olanlara parmak ısırtan Selimiyedeki ilâhî sır, bu lâhûtî tüllerle gizlenmekte ve güzelleşmektedir.

SÖZ buraya gelmişken hiç Âkif susar mı, susabilir mi? İşte haykırıyor :

Dur da Ma'bûd'una yükselmek için ilme basan
Ma'bedin hâlini gör, işte serâpâ iman...
Yüce dağlar gibi âfaka düşerken sa'ye,
O, bekadan daha câzip kesilen âbideye
Bir nazar, zevk-i bediini yeter tatmine...
Durma öyleyse urûc et, o ziyâ âlemine
O ziyâ âlemi bilmez ki karanlık ne demek;
O semâvî yuva kirlenmedi, kirlenmeyecek!
Onu i'lâ eden etmiş ebediyyen i'lâ...
Etsen dünyaları tûfân gibi levs istilâ.

Hayatını, Vatan, Millet, Din ve Mukaddesat yoluna vakfeden dev şahsiyetleri dile getiren kelâm erleri, Koca Sinan'ı da, mısra mısra, beyit beyit işlemişlerdir. Onun bizlere hediye etmiş olduğu gök kubbeleri, sema erkanına uzanan füze tavrılı minareli eserlerinin ruhlarda yaptığı yankılarla titreşen duygular, onu dile getirebilmenin, onu mısralarda canlandırabilmenin, onu kıt'alara sığdırabilmenin çabası, gayreti ve heyecanı içerisinde çırpınmışlardır. Bakınız Yahya Kemal'de bu duygular nasıl mısralaşıyor :

Bir neferdir bu zafer ma'bedinin mi'marı
Bir nefer miydi? Derin gözleri yaşlarla dolu,
Yüzü, dünyada yiğit yüzlerinin en güzeli
Çok büyük bir işi görmeye yorulmuş belli;
Hem büyük yurdu kuran, hem koruyan
kudretimiz;
Her zaman varlığımız, hem kanımız, hem
etimiz,
Vatanın hem yaşayan vârisi, hem sâhibi o,
Görünür halka bu günlerde teselli gibi o.
Hem bu toprakta bu gün, bizde kalan her
yerde,
Hem de çoktan beri kaybettiğimiz yerlerde.

Bu duygular, Arif Nihad Asya'da şu mısralarıyla mâkes bulur :

S İ N A N

Dağ parçası kubbeler ufaktan, iriden..
Gel, haşmeti gör yandan, ilerden, geriden.
Bir mu'cize devrinde Sinan, Erciyas'ı
İstanbul'a dikmiş getirip Kayseri'den.

✽

DEV Mimarımız, 8/9 Nisan 1588 yılında, pergel, cetvel ve şakulundan ayrılıp hayatı gözlerini kapamıştır. Sağlığında iki defa evlenmiş de çocuğu olmamıştır. Gece gündüz sofrasında 20-40 misafir bulunduğu ve bilhassa eli çok açık olduğu için, vefat ettiği zaman borcu olmamakla beraber, parası da olmadığı tesbit edilmiştir. Dünyaya ağırlığını koymanın ve fakat ölmeyen önce ölebilenin en güzel, en nazık, en temiz ve en hâlis bir örneği... Varlık içerisinde yokluğun; yokluk içerisinde varlığın, işte müşahhas bir misali...

Şu mes'ûd netice gösteriyor ki, o cennet vatanımıza hediye ettiği nâdide eserlerin mi'marı olmakla kalmamış, kendi ruh âleminin de usta ve ehil bir mi'marı olmayı da başarabilme sırrına ermiştir.

O, Süleymaniyelerin, Selimiyelefin kubbe- siyle beraber, cennetteki köşkünün de kubbesini çatıyordu. Çünkü, bir Hadis-i Şeriflerinde Hz. Peygamberimiz (S.A.): «Kim Allah için bir mes- cid yaparsa; Allah da ona, cennette bir köşk ya- par.» buyurmuşlardır. Türbesi, kendisine en faz- la lâyık olan yerde, «elyevm hayret-efza-yı ukûl olan» kendi eseri Süleymaniye Camii külliyesi- nin bir köşesinde. Daha sağlığında iken ken- disinin yaptığı bu türbe, taş sütunlu, küçük bir açık türbedir. Mermer sandukasının baş taşın- da bir hasaki kavuğu vardır. Türbesinin sokağa bakan duvar penceresi üstündeki kitabesi, ma'nevî oğlu Mustafa Sâi Çelebinindir :

Ey iden bir iki gün dünya sarayında mekân
Cây-ı âsâyiş değildir âdeme, mülk-i cihan
Han Süleymanın olup mi'marı bu merd-i güzün
Yaptı bir câmi verir Firdevs-i a'lâdan nişan
Emr-i Şâhiyle kulup su yollarına ihtimam
Hidr olup âb-ı hayatı âleme kıldı revan
Çekmece cisrine bir tâk-ı muallâ çekti kim
Aynıdır âyine-i devranda şekl-i kehkeşân
Kıldı dörtüzdenden ziyâde mescid-i âli binâ
Yaptı seksen yerde câmi bu aziz-i kârdan
Yüzden artık ömür sürdü âkîbet kıldı vefat
Yattığı yeri Hüdâ kulsın anın bâğ-ı cinân
Rihletinin Sâi-i dâi dedi tarihini :
(Geçti bu demde cihandan pîr-i mimâran
Sinan)

Ruhu için ihsan ide fatiha pîr u civan.

Sinan, İstanbul'da Ağakapısı yakınında ken- di namına bir cami, mektep ve sebil yaptırmış- tır. Kendi adıyla anılan bir de mahalle vardır.

SAN'AT dehası önünde bütün dünyanın dize geldiği dev mimarımızı bu yılki vefat yil- dönümünde hatırlama kadirşinaslığını göstere- cek gazete, dergi ve derneklerin adedi, bir elin parmaklarının adedini acaba geçecek mi? Aziz ve necip Milletimizin bağrından çıkardığı asil vatan evlâtları için yapılan anma gün ve gece- leri, tarihimize şeref veren birer kültürel hâdi- sedirler. Çünkü bu anımlar, onların şahsında Müslüman Türk'ün hayat fıskıran yapıcı dehası- nı tebcil etmenin canlı örnekleridirler.

Unutmayalım ki, büyüklerine hürmet etmi- yen milletler, büyük insan yetiştiremezler. Yap- mak zor; yıkmak kolaydır. Zaten Âkif, bunun için haykırıyor mu? :

Yıkmak insanlara yapmak gibi kıymet mi verir?

Onu en çulpa herifler de, emin ol, becerir.
Şâde sen gösteriver: «İşte budur kubbe!» diye;
İki ırgatla iner şimdi Süleymaniye.
Ama gel kaldıralım dendi mi, heyhat, o zaman,
Bir SÜLEYMAN daha lâzım yeniden, bir de
SİNAN.

Cenab-ı Hak, bu necip Milletin âsil evlâd- larını, madde ve mânâ mimarlarından mahrum etmesin; Çünkü, varlığımız, onların varlıklarıyla kaimdir.

Mimarbaşı Koca Sinan'ı, vefatının (380) ci yıldönümünde bu satırlarımızla da anarken, aziz ruhuna fatihalar sunarız.

Geçti bu demde cihandan pîr-i mimâran Sinan
Ruhu için ihsân ide fatiha pîr u civân.

ME'HAZLAR :

- 1 — İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi — İ. H. Danişmend, C: 3, Sf: 106-108.
- 2 — Selâmet Mec., Sayı: 13.
- 3 — Tarihten Sesler Mec. Sayı: 5.
- 4 — Kamus'ul-A'lâm, C: 4, Sf: 2634.
- 5 — Hürriyet Gazt. 9 Nisan 1965, Koca Sinan 377 yıl önce bu gün ölmüştü, Eşref Şefik.
- 6 — Sabah Gazt. 9.4.1966 Mimarbaşı Koca Sinan, Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver.
- 7 — Edirne Medeniyetimiz ve Tezvinî Misâller, Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver.
- 8 — Mimar Sinan, R. Ekrem Koçu, Tercüman Gazt. 28.1.1968.